

ІМЯ ЎЛАСНАЕ АСАБОВАЕ І ЯГО АДЛЮСТРАВАННЕ Ў СЛОЎНІКАХ

Уласнае імя – частка мовы і падпадае пад уплыў чыста лінгвістычных заканамернасцяў. Але разам з гэтым імя у значна большай ступені, чым які-небудзь іншы пласт лексікі, уяўляе сабой сацыяльны факт, з’яву грамадскага жыцця, якая выклікана сацыяльнымі зносінамі, і, у сваю чаргу, упывае на іх. Як грамадская з’ява ўласнае імя выконвае важную сацыяльную функцыю тыпізацыі і індывідуалізацыі дэнатата, уводзіць аб’ект у групу яму падобных і адначасова захоўвае за ім яго своеасаблівасць. Прыкладам таму з’яўляецца ўласнае асабовае імя. Асабовае імя, як адна з універсальных культур, выконвае функцыю захоўвання і трансляцыі традыцый, гісторыі, культуры народа [1. С. 3].

Задача слоўніка – прадставіць у лексікаграфічна апрацаваным выглядзе слоўніковы склад мовы, вядомы даследчыкам з розных крыніц: мастацкай літаратуры, перыёдыкі, справавых дакументаў, навуковых прац, з гутарковай формы мовы і г.д. Адным са спосабаў папаўнення сучаснай літаратурнай мовы з’яўляецца пераход уласнага імя ў агульнае. Менавіта таму слоўнікі агульнага тыпу ўключаюць у свой склад толькі тыя ўласныя імёны, якія ўжываюцца носьбітамі сучаснай літаратурнай мовы як агульныя [2. С. 126].

Слоўнік – галоўны сродак, праз які пазнаюцца мова і культура народа. Уключэнне ўласных асабовых імёнаў у слоўнікі розных тыпаў дае магчымасць больш поўна адлюстраваць слоўны склад мовы, робіць слоўнік багацейшым і больш інфарматыўным.

У сувязі з вышэйадзначаным мы прааналізавалі шэраг тлумачальных слоўнікаў англійскай і беларускай моў, а таксама перакладныя англійска-беларускія і беларуска-англійскія слоўнікі.

Аналіз брытанскіх і амерыканскіх слоўнікаў агульнага тыпу “Webster’s Third New International Dictionary of the English Language” (1961), “Longman New Universal Dictionary” (1982), “Longman Dictionary of Contemporary English” (1995), “Longman Dictionary of American English” (1997), “The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles” (1974), “The Concise Oxford Dictionary” (1982), “The Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English” (1989), “The Pocket Oxford Dictionary of Current English” (1992), “The Oxford Russian Dictionary” (1995), “Collins Cobuild English Language Dictionary” (1987) выявіў, што ўласныя асабовыя імёны прадстаўлены ў іх наступнымі групамі:

- 1) Некаторыя біблейскія імёны (*Adam, Thomas*).
- 2) Уласныя асабовыя імёны, якія уваходзяць у склад устойлівых спалучэнняў (*Adam's apple, Richard Roe*).
- 3) Уласныя асабовыя імёны, якія ўжываюцца ў агульным сэнсе ў значэнні 'чалавек наогул' (*Jack, Harry, Dick. Tom*).

Але існуе і іншая традыцыя. У слоўніках "The American Heritage Dictionary" (1991), "Webster's Seventh New Collegiate Dictionary" (1969), "Longman Dictionary of the English Language and Culture" (1993) у агульным рэестры словаў або ў дадатку прадстаўлена вялікая колькасць уласных асабовых імёнаў у значэнні 'мужчынскае/жаночае імя'. У дадатак да вышэй названых груп прыводзяцца імёны і прозвішчы знакамітых асобаў, псеўданімы.

У беларускай лексікаграфіі традыцыі ўключэння ўласных асабовых імёнаў у слоўнікі агульнага тыпу наогул не існуе. Напрыклад, у "Тлумачальным слоўніку беларускай мовы" (1977–1984) і "Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы" (1996) з уласных імёнаў прадстаўлены толькі назвы рэлігійных святаў. У "Слоўніку беларускай мовы" (1987) шырока прадстаўлены геаграфічныя назвы краін, кантынентаў, гарадоў.

"Ангельска-беларускі слоўнік" Я. Пятроўскага (1946) змяшчае толькі некаторыя назвы краін, вялікіх гарадоў і рэлігійных святаў. "Byelorussian-English, English-Byelorussian Dictionary" (1992) таксама прадстаўляе толькі некаторыя назвы краін і рэлігійных святаў. "Учебный англо-русско-белорусский словарь-минимум" (1992) вельмі рэдка ўключае геаграфічныя назвы. У "Англа-беларускім слоўніку грамадска-палітычнай лексікі" (1993) некаторыя геаграфічныя назвы (штаты ЗША, вялікія гарады) і назвы ўстаноў падаюцца толькі ў спісе скарачэнняў. У "Англа-беларуска-рускім слоўніку" (1989) і ў "Кішэнным англа-беларуска-рускім слоўніку" (1995) у дадатку прыводзяцца спісы найбольш значных геаграфічных назваў [3. С. 70]. Што да асабовых імёнаў, то ні адзін з прааналізаваных намі слоўнікаў іх не ўтрымлівае.

Такім чынам, відавочна, што распрацоўка прынцыпаў перадачы англійскіх уласных асабовых імёнаў і іх кадыфікацыя ў перакладных слоўніках з'яўляюцца актуальнымі.

ЛІТАРАТУРА

- 1 Гурская, Ю. А. Личное имя в когнитивном аспекте / Ю. А. Гурская. – Минск: БГПУ, 1999. – С. 16.
- 2 Смолицкая, Г. П. Имя собственное в словарях общего типа / Г. П.

Смолицкая // Советская лексикография. – М.: Рус. язык, 1988. – С. 125–136.

3 Суша, Т. М. Лексикографічні аспекти передачі і семантизації лексики з національно-культурним компонентом / Т. М. Суша, А. У. Таболіч // Проблемы семантического описания единиц языка и речи: Мат-лы докл. междунар. науч. конф. – Мн., 1998. – С. 68–71.

РЕПОЗИТОРІЙ БГПУ